M. 8981: 1-66

Skåne
Skytts hd.
Fru Alstads sn.
m. fl.

Uppt. av Olof Christoffersson
Långåkra, Alstad

avskrivet 1943.

Se innehållsförteckningen till avskriften!

avskriften tillsänd
O. C-n. 19/3 1943.

1/

Intalad å gramofon till österrikes vetter hets akademi av mig å gramofon skifvet

M. 8981 : 1.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kansje sällskafved skulle ville höra en spöjhistoria so ska ja snacka om ên presis po samma mål som ja hörde den berättas of fars gamla dräng (Ola Blixt han var ej gammal av ålder, men väl i tjenstra).

Ja va jo ente so gammel do ja hörde den forr de va lant för än ja skulle börja skolan, men ja kommer den liaväl i hu som om ja hörd den i går.

Spöjhistorien berättades so of drängen for mej: du kan tro, add do ja va ong, so va ja ude o körde en natt, o rätt som ja kör so möder ja en årestass, di kaste si opp i vongnen for mi, o do kunne inte ögen dra lassed. Håred reste si rätt opp po hovede po mi, men som ja hadde hörd ad do di fick spöje ti lass so skulle di ta de vänstra baj juled of. ja ble vell ente kvick of vongnen o to juled

2/ M.8981:2

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

of o smed de i karran so de rongade. o opp ijen o slo smell po öjen o nu bar de vell inte of o de so de glode i julnafved. For nu fick vell inte spöjed ~~nu~~ bråt of vogynen o håle opp julagsellen. O do ja kom him so satte ja jo norr öjen i stalled o gick sien ing i stuan o la mi uden ad tenna jused eller snacka. Etter som ja viste rede po ad ja ente skulle si nådd forr än solen va oppståen so tej ja stille o la mi o hadde ja inte varred klog nock: o (tejd) (tio) stille undm snacked eller tänd jus so hadde ja bled ~~tosed i hovede~~ doli. Men himma ble di rädda o ~~to~~ trode add ja va bled tosed i hovede, min tisist ble di liavell kloga po ad ja kade vad ude forr spöje o lo mi varra i fridd ti de ble dar o solen va oppståen. O sien den va oppståen so jöre de inte nådd add man snackade om de forr do hadde inte spöjed magt mer.

M. 8981:3

3/ Do di hadde vad ude forr spöje o bled sjufva so ~~ve~~ kene de inte ti nåd add söje dochtore forr di kunne inte jälpa sont, uden ska en söge klogu, o do e de fälte add en ska röjes. Men rögelsen ska varra af de ni slafven o varra samlade sannhans aftan etter add solen e norrgåen. Norr di skulle röjes so sto di po golled i bara skjortan (eller särken) me ett vitt lagen ofver hovede o de skulle varra sien solen va norrgåen o allt skulle ske tiennes. , sien to den som skulle röjä en lertallrik o la po den nonna klar torra glöor, sien la hon rögelsen po torra glöorna, o do de nu började o rya so to hom tallricken o förde den ront om hovedet po den som skolle röjes tre gångar. sen tre gångar omkring bröstet, sien tre gånger ront om vår arm, sien tre gångar fram o tiboga unger vår nöfve , sien tre gångar ront omkring vårt ben , sien tre gångar fram o åter enger vårt fodebla. Detto skulle allt ske rätt om

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M-8981:4

4 A/ Sien skulle de röjes avid nerifrå benen ti hovede ~~tek~~ lio många gånger om vår krops del. Sien rätt om oppifrå o norrigen tre gånger om vår kropsdel o so va röjningen ~~slutt~~ sluet o so skulle den röjede leja si ti o sofva o ente si ~~nåd~~ nåid ingen solen va oppståen.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Jalp ente röjning so va der inte nåd annad o jorre en stöfva bli over den dolie. Do der skulle stöfves bli over en som hadde kom med forr nåed fanskav skulle en ha tre slafs bli röjtet fönster bli, arfd bli ~~ut~~ o tjartje bli o de siste skolle hels varra stolled frå en tjartja. Do di nu skulle stöfva bli over den tosedde so skulle di lea ov alla tre slafs blien i en trekanted stöfvesje o smette de ofver torra ill Sien skulle di ta litt vann i den sjufvas vänstra träsko o hålo den over hovede po den sjufva. Sien skulle di ta stövesje en me de smälta blied o slå i genom köf ~~Ott~~ tane po en hemma smidd ollsejs som hålts over träskoen. Sejsen o träskoen skulle håles ov modsatt kön ti den sjufva. Jo varre de spragede o snorrede i vanned jo varre plogedes spöjed forr add de skulle lemna den sjuva o ov bliedds form i vanned konne en se i vad slafs hamn spöje hadde vad i.

4 b/

M. 8981:5.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

I mina samlingar på Trelleborgs museum finnas både plockad och köpt rökelse och en half lertabrik som dertill varit begagnad. Der finnas också alla slags blysortorna samt stöfvecked som användes till blysmältningen gemte det i träskoen tillvara tagna blyet av vilket man med god fantasi kan utleta flera ondevarelser med både horn och klöver. Ult av mig funnet i en gammal plutpet vari en gammal för flera år avliden kvinna hade förvarat det samma. Der fann jag också krut i form av rätt stora kulor som hon begagnat när hon "blössade" med krut över dom som hade kommet för spöke.

I samlingen finnas också en hemmasmidd ullsax sådan som användes vid blystöpning. Sådana ullsaxar användes också att lägga å bröstet, gemte tvenne långhalmsstå i kors för att fredda avlidna för onda maktar. De togas i allmänhet bort vid skälaringningen men denna sax har fått följa med kvinna i graven. Den fanns för några år sen vid grav öppning å Fru Ustads kyrkogård liggande å bröstet på ett kvinnoskelet begravd före 1860.

5/

M. 8981:6. LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Maror och vorulflor omtalades allmänt i min ungdom. Jag har talat med flera gamla som voro fult övertygade att de själfva varit utsför sådanna varelsor. Många olika berättelser om sådana har jag hört Jag har likväl alldrig själf vare sig varet utsför mare eller vorulfvor. En gång var det en häst som far född upp. ju hästen var på sätt och vis nogot märkelig ty han var född i samma månad och år som jag eller i September 1869. Detta är ju en ovanlig födelse månad för hästar och skjer väl ej ofta i nutiden men i äldra tidor då hästarna gingo läsa på betesmarken hände det i bland att stoen stulo sig hinst. Sådanna om efterhösten föddo fäl kallades "Sillefänge" och avbivades för det mästa. Detta fäl ville emellertid far hava och han gjorde det mycket "kjeled" så att det skulle t. o. m. fått gått in i stugan och ätet av bordslådan men detta min nas dock ej jag. Hur som hälst växte

M. 8981:7

fålet och blev en stor och ducktig häst och lefde tills han var 25 år då han dog utan att någon gång förut varet sjuk.

En ~~gång~~ kväll kom jag och en äldra man vid namn Stormen under min skol tid ner i stallet en kväll. Denna gråvita hästen stod då med hufvudet nera under krubban och stönde och svettades. Stormen som var med påstod då att hästen reds av maran. Jag måste tillstå att det såg märkvärdigt ut. Det gjorde ingen ting att vi klappade hästen på länden ty han stönade och svittades lika mycket. Till sist kallade vi på honom med sitt namn "Munter". Med det samma reste sig hästen upp och slog med alla fötterna i stenarne så det "glode etter de" (blixtrade) Sen var hästen kurrant som vanligt. Stormen påstod då att maran ridet honom ty manen var också alltid full av mara flätter som maran gjorde då hon red de bästa hästarna ty de sämra brydde hon sig ej om.

Maran sades nemligen rida såval de bättra hästarne som drängarna. En gång

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M.8981:8.

flera är senare var det en ung. dräng
som var natt spranng ut på gården
i största förskräckelse och ropta. "ad
nu kommer maran igen o farr po
mi" Ja måste upp mitt i natten och
tröste honom men han var rent för-
skräckt till sist fick jag honom åter
att gå in i dräng kammaren der jo
viste hur han skulle sätta sina träskor
vid sängen innan han lade sig så hade
ej maran makt att gå upp i sängen till
honom ty då trodde hon att han var
gången derifrån. ~~Da~~ Sen låg han i
ro tills det var uppsittningstid. Efter
några dagar kom han i håg att när
han skulle lägga sig skulle han vara
noga att sätta träskorna intillvar an-
dra med hälane mot sängen så att trä-
skosnutarne pekade rakt ut åt
golfvet ty då kunde ej maran gå över
dem i sängen. Det sades också att hon då
trodde dem vara gånga derifrån.
Sen drängen gjorde som jag vist honom
låg han i godan ro om nätterna,

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:9.

8 A Detto låter ju löjligt men det skall vara det enda medlet att vara fri för att om nätterna bli mara riden. När någon blir mara riden hållar de på att kvällas (hvörns) och ändock de äro alldeles vakna, sade flera av mina berättare som varet ute för henne, kunna de ej vara sig säga ett ord eller vrida sig i sängen men hörde vad andra sade. Maran sätter sig gränse mitt över nun. och näsa som den kvinliga maran alldeles till kappslar. Sittande således försöker hon fletto håret i mara flettar liksom hästarna få flettat sin man, men hon kan ju ej få drängarnas hår så sammantrasslat som hästens man blir.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:10.

8 B Många olika sägnar har berättats för mig under min ungdom. Bland andra att en dräng som låg tillsammans i samma säng med en anna dräng i ~~samma~~ en dräng kammare blev varje natt riden av maran vilken han hörde hur hon kröp in genom ett litet hål efter en synål i "blyspröjsen" mellan försterutorna och hur hon sedan "asade" sig på golvet och undersökta om träskorna stodo (drängen begrep ej att sätta sina skor som de skulle stå för natten utan läto dem falla som det barsig) och derefter kröp hon upp och satte sig gränsle över mun och näsa (vilka hon tilltäpte med anus och vag:) När han så hade varet ute för detta en fjöld av nättar rådde någon honom att vid tala den andra drängen att då han blev klok på att han marreds skulle han krypa ~~upp~~ upp och sätta en "trätoll" i hålet ty maran kunde ej gå ut och in utan genom runda hål. När nu den andra drängen hörda genom kamratens stönande att maran red, steg han upp och slog fast en liten träplugg i hålet. ~~När nu solen stod upp ko~~ Varför ej maran kunde förswinna innan solen ~~stod~~ stod upp. Då det derför blev mögon

LUNDS UNIVERSITET FOLKMINNESARKIV

9/

M.8981:11

den ljusa sommarliden såg drängen en mycket rar och ståtlig dam stå "stenstocke nyen" i en krok i dräng kammaren. Drängen förebrådde inte flickan utan skaffade henne kläder. Någon tid derefter gifte sig drängen med den rara och vänliga damen. De lefde lyckligen i hop i många år och fingo icke mindre än sju stycken vackra och snälla barn. Så en dag kommo de till den gamla dräng kammaren der mannen i skämtsam men vänligton sade. "Vi du här du e kommen i frå". Nej svarade hustrum som icke hade den ringaste anning der om. Jo svarede mannen medan han drog ut den lilla träpluggen i fönsterblyet "här i jennom kom du ti mi som en mara". Det skulle inte mannen haft sagt ty vid det samma han drog ut ploggen. Skrek kvinnan ängsligt O mina barn nu far ju ti Engelann" (England) och med samma försvann den rara hustrum vilken aldrig mannen eller barnen figo se mera.

Många liknande berättelsor omtalade de gamla i min barndom. De omtalade också på vad vis det uppstod maror (kvinligt-) och vor=

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:12.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

~~ulft~~-uflor (manligt-väsen) ~~upp~~. De (ras) mö-
drar hade i förstehand skuld dertill, men
man fick icke förrebrå någon att vara
mara eller vorufl ty då kunde det hände
att den sade. "Ja de å ja i ~~[illegible]~~ o nu kan du varra
lia länga som ja (so går den tiden)." Eller om en man sade till en
kvinna. "De å en mara" ~~ja~~ och hon svarade
ja de e ja i Jesu namn o nu kan du varra
vorufl lia länga som ja ha vad mara so
går den tiden. Eller en kvinna sade till en
man att han var vorufl och han önskade
henne till mara. Så blevo de maror eller
voruflor. Svarade deremot den till-
talade "ja de å ja i Jesu namn o de va
gott od du alldri motte ble de" Så blevo
~~blevo~~ både fria.
De gamla hade säkert känne tecken på
vem som voro maror eller vorufl. vilket
de tydde å ögonbrynen. De sade att väste
ögonbrynnen motvarandra och alldeles
samman över näsan utan det ringaste här-
löshud deremellan voro de falla för sådant.
De som föddes till mara eller voruflor
voro ~~hade~~ möderna skull till, ty de hade

M. 8981:13.

för att få smärtfri barnsbörd företagit
vidskepelig handling ~~med~~ genom att
naken hava krypet genom en s. k.
"fyllehamn" födselhinnan vari fölen föddes.
Man kan nästan ~~spåra~~ härigenom spåra
att mara och vorulf sägnarne hava katol-
ska prästerskapet som upphof dertill. Ty de
gjorde ju allt, vid kristendemens införan-
de, att förklara allt förehavande med
hästar vara en oärlighandling. Ja man
fick icke en gång vid behov hjelpa till
med att draga fölen från modern med
mindra de blevo oärliga jemför sidem
255 Skytts Härad § uppl.

Genom att en piga kröp, sen solen var ner-
gången tre gångar genom en uppspänd "fylle-
hamn" gav de sig Odin i våld och hade inga
smärtar närde skulle föda barn. ~~Det~~ De
gamla omtalade följande händelse. Det
var en ~~to~~ sommarkväll att en dräng
"körde o erjede" (dröv me år) ~~till~~ ti solen va
norrgåen. do han so dröfhemmad me si-
na stude udan erjekrogen gick han bag etter

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:14.

sina studa med sin studde rumpe snärt i
nöfven. Do han kom norr forrbi en äng
ve en pilehälk va der sju stycken nyna
gräbbe vivor som hadde nåd dåfvelskav.
forrsi Di hadde spend opp nåd rolet
skinng me pilekäppa och lå i en ra
o skulle kryva igennom skinghollet. Drä-
gen ble sträjs klog po vå dåfvel-
skaf di hadde forrsi, Han släpper
sina studda o springer norr imod
gräbbestenforna o ga do redia snarte
rapp so der ble stora knodor i en-
nen po dom etter snärte klynsen.
Di ga si ti o vita hemmelsskri men
de bryggde han si inte om udan körde
dom nyna ti byen. De motte sien ti
stå forr prästen dorres dävelskaf o
motte sien sidda udan om tjartje darm
sju sönder i ra i stockm so add alla som
va i tjartjen om söndan konna spytta po
dom" So allt kan man ju spåra att det ligger
något katolsk legend bakom dessa historier.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

13/

M. 8981:15.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Voruflor voro som ovan omtalats de manliga väsen som voro ute och vändes om nätterna eller medan solen var ~~under joren~~ "onger joren". De rörde ej andra än hafvande flickor eller havande jefta kvinnor om de hade blivet sådanna på förbjudna vägar. Kunde voruflorna uppspåra sådanna kvinnor ref de dom sindes för att komma åt det varma "hjärtabloed" hos fostred ty så snart vor-uflen fått drucket detta blen han fri för sitt, av modern förvärvade att vara ~~var~~ Odins tjenare. Av detta kan man ju också spåra att det i ältsta tid varit ett skrämsel som munkar och nunnor inbillat den nyomvände kristen heten. De som voro voruflor kunde ju ente själva rå för sitt farliga och svåra väsen ty de viste ej av förr än de ~~antogos~~ anfäktades av ej ofantlig oro så att de med det samma sökte sig ~~att~~ en ensligt plats der de i hast avkastade sina kläder och med det samma var förvandlingen skedd. Vor-

M.8981:16

14 ufls hannen for do po dom sa di gamla o so motte di ud o lua om matten i en svårt hunds skepnad, men på tre ben forr de vänsta bened präkte de rakt ud som en lång rompa. Armane motte de begägna som framben, men hoved hade di som en mennika, men di hadde svårt to over hela skryntan". Sa sogo de ut talade alla mina berättare om. Om nättarne måste de ju hava ett "faselett" balej me räktie honna o me dom slo di so toed röj omkring o de motte ~~ty~~ lua igenom buska grena forr o fria si iblann derfor va alltid di som va voruflor mi ed röfna i ansigtet do di om daen va i sin menstiga hamn. Do solen närma de si ti o stå opp om förvanledes igen ti sin vanlia person do di udan add vidde ov de dro sina klär po si igen. Iblann konne de ble fri för om natten om di borre kunne kom ti o bida itu klärna po en hafvande pia som inte var rädd udem prölade voruflen frå si igen. Ty so snart di borre fi kjöletöjs trasor ov en sonne ~~kun~~

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:17.

pia i sina tåm sprant di bont do hon
slo dom rejtet me beske o om forvan-
lade si igen. Ett anned medel ti o fria
~~Ja har talat med många~~
si for voruflorna va det långa smala
forklebåned som hörde ti national-
dräkterna o kalles forr voruflsbåned.
Va so add en tös som inte va säker po
hon hade de ställd" omtalade en gång Inte-
dent Karlin och flera gamla kvinnor har
också omtalat det samma. "Va de nu so ~~add~~
add en sonni tös" som inte va säker po sin
sak kom i möde me en vorufl so hadde
ho jo alltid ett räddningstyg i sin natio-
naldräkt i det om "lyvet" flera gångar nå
ende forkle= eller voruflsbåned. Hon
skulle då bara taga det av sig och "asa de
bag ätter si forr ingen voruflen konne jorna
hinge nå motte voruflen ha et opp hela
de långa forklebåned och de va inte so lätt
forr de hamsade si i voruflens tenn o to so
lång tid add tösabiden kunne hinna ing i
nåd hus och få hjelp."

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:18.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

16 Jag har träffat och talat med många personer som både trott sig sett och mött voruflor om nättorna. De tar allt för lång t utrymma att omtala alla de olika episoderna. Bland andra var det ett par unga människor som skulle mot taga ett mindre ställe. De hade innan dess fått som det ej skulle vara. De lånade en kväll sin hus bondes häster och vagn för att köra in en del hö som drängen fått lov att hugga å egendommens gropar. Som de nu höll på att lassa höet kände drängen att han måste undergå förvandlingen till voruflshamnen. Han lemna då ~~sin~~ "hötjufva" (hogaffel) till sin piga och sade "Ja ~~för motte~~ får gå norr bagom pile häcken ett gråne. skulle der komma nåd so slå de varste du kan, men forr alldel stick ente me tjuve hornen." Drängen var rätte pass kommen ner om pilehöcken so kom der lite der ifrån upp en stor svart hund som "lu po treben" o for hen imod

M.8981:19.

hölassed der tösa biden sadd i. Trebens
hongen började hoppa opp ad siorna po
hölassed, men tösen va bade modi; stor
o stark o small hongen ducktie rapp
me tjuva stagen, men hongen gjöra ente
~~mied~~ mied af de udan to allt varre o var-
re hopp. Ti sist bed han si fast i
skjörted so add tösen började o via o
vände tjuvan me honen mod ~~hongaho-~~
~~vede~~ hongens rolia hoved. So ble hon-
gen rädd ~~[illegible]~~ o sprant bort over pile-
gäred norr po hin sian. Litt etter kom
drängen som vanligt åter då tösen omtalade
add der ~~vaa~~ hadde vad en so räli: hong
som hon knapt konnat fri si forr o sa
så du han inte ad han sprant over gäred
norr der du kom i frå. hom kom so a se
add drängen hadde skörte biden ~~i sin mel-~~
~~tom~~ sadd fast i oppningen mellom drägens
frantänn o sa va ja troor add du e en
vorufl." "Jo de e ja i Jesu namn o de va
gott add du alldri motte ble nån mara o
tack ska du ha forr du har räddad mi

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M8981:20.

för de eländet." De blevo sedan gifta och
lefde lyckliga i hop utan att mera hafva
hinder av det omtalade.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Nissen och Husrånet voro också tvänn
mystiska väsen vilka voro tillfinnanes å
såväl gamla bondgårdar, möllor m. fl. ställen
Nissen bar naturepen varor från sina o-
vänner och till ägnade dem som omholdade
honom. Derför blevo de rika som hade
nissen till hjälppare men dess barn
blevo utfattiga. Det omtalades allmänt
i min barndom att den som byggt denna
gård jag bebor hade nisse till sitt för
fogande. Det var ju lätt att tänka så ef-
ter som han först köpte 1/8 dels hemmans
lott med små eländiga hus och att han se-
dan tillhandlade sig den ena hemmansde
len efter den andra utav fyra hemman i
Fru Utadsby så att till sist var han ä-
gare utav mera än tillhopa +1/2 ett haft
hemman Dessutom ombyggde han gär-
den och lemnade allt skuldfritt till sina
fyra barn vilka att för vilket det gick

M. 8981:21.
LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

bakut ~~så att de blevo~~. Den sonen som köpte halfva hemmanet måste gå i en märklig komkurs der det blef 106 % utdelning således fick alla fadrings ägarne fulla kapitalet och 6 % ränta derå, dessutom köpte han sig skuldfritt ett mindre hemman i byn. Han försattes i konkurs av släkt och vännar av den orsak att han ej kunde skaffa ränta pengar till sina fadrings ägare. Det var just efter det Tysk-Danska kriget alldeles omöjligt för bönderna att skaffa mynt ty alla spannmålshandlare stängde sina portar för all sådes till försel och köpte inte det ringaste med mindre än bönderna togo varor för allleverera dsäd. Underså vidriga tidor var det ej att undra på att nybörjare måste gå i konkurs. Över de andra barnen gick ~~gt~~ det bakut för så det slog ju in med det gamla talet att "nisse gör rio för äldrar men fattiga barn".

Den som skulle hava något gang av "goenisse" som han egentligen kallades måste ordentligen städja honom liksom

på nissa år

M.8981:22.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

liksom man städjar andra tjenare, men det skulle ske lille juleafton utav själva svårte som pocker. Lönen skulle betalas efter nissa år eller och vid egarens död då svårte Petter skulle få taga honom med hull och hår så vida inte de blevo osams under tiden så att överenskommelsen bröts. För säkerhet skulle derför goa nissens ägare hava en del av husbondens kroppsledor årligen som pant. Första året skulle pocker hava vänstra tillfingrets yttersta led. Andra året högra tillfingrets yttersta led. Tred. je året vänsta fotens tillfåns yttersta led och fjärde året högra tillfåns yttersta led. Femte året vänstra ring fingrets yttersta led. också vidare år efter år. Man säg derför i äldra tidor dessa fingarledar bortvissnade på äldra person vilket jag själv sitt.

Då husbonden haft nissen så länge att han tykte sig vara rik nog konde han få kontraktet med pocker brutet genom att skrämma honom. Så t. ex. omta lade de gamla att bonden skulle en gång

M. 8981:23.
LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

hafva pocker till hjälp till att plocka höns. Bonden som ej ville hava nissen hjälp begärde att den onde i egen hög värdighet skulle hjälpa till med ~~hust~~ hönsplockningen men tycke bonden ~~att~~ ~~att~~ att pocker högg för hort i fjären varför naglarne skulle klippas. Bonden narrade derför pocker till att sätta fingrarna i ett skrufstäd der bonden klämde dem väldligen så att Pocker bar för sig var efter bonden slapp honom lös. När så åren voro gångna så att Pocker skulle hava Bonden i betalning för tjesterna nissen hade gjort viste Bonden ~~råd~~ och hustrun råd. Bonden tog sin nakna hustru och kastade över axeln och vandra till den bestämda platsen der Pocker skulle komma och hemta honom. Pocker blev rädd då han såg Bonden hava något på axeln och ropte "va e de du kommer bärennes me". A de å ente nåd anned än skrustäde" svarade bonden. Dra "der me ditt skrustäd till S:t. Pehr ~~och~~ O

M. 8981:24.
LUNDS UNIVERSITET FOLKMINNESARKIV

kom inte me de här." Tack sa bonden och vände glad hem ty nu var Nisse aftalet brutet och Bonden fri man.

Det fanns också ett skämtrim om Nissen med vilket också de som hetta Nils fick hålla till godo med, det lydde: Nisse tisse timmerman femtan kärringar hadde han ett par hossar ett par sko de vo hela Nisse tisses bo".

Bland den ofantligt stora mängd nisse sägnar man härberättas så fanns det nisson på flera olika gårdar och möllor. En intresant sägn angående en nisse som fanns på en bondgård i Stora Slågarp der de alldrig fingo uttröskat förr än ut åt vårsidan hur mycket de än tröskade om dagen var der lika mycket nästa morgon. Husbonde folken blevo härigenom mäktigt rika (enligt ordstävet) som backatroll. Ett år blev en "mellomdräng" galen på det myckna "plejelhorranne" ty han måste stå på logan från arla morgonkvistne till sena kvällen och tillika med "pongtoskaren" och "banka i säen me sin plejel". Han tänkte

M. 8981:25.

detta måste ej vara rätt fatt ty här är ju lika mycket dagen efter som det var i morse. Han funderade derför öfver hur han skulle kunna utforska sammanhanget och gömde sig på kvällen i "vraged" (det som låg på logan tillbrukning)

Som han nu ligger der kommer utåt natten husbondens kvinna ner med en skål nykokt "söddergröd" ((Kokt av nymalna korngryn och sät mjölk)) som hon tillika med en rund värahornssked plaserar i den s. k. "hyltan" (vägyskåpet mellan ~~statt~~ stall och loga der ~~tjektan~~ hade sin plats vid "ottetossked". När bondmoran var "ingåd i jen so to drägen grödefaded ud of löjtehyltan o åd all den goa gröden som hadde en stordippeholle i mitten o den va fall of gobihanning". Efter åt ostädade drängen i skålen och satte den upp i lyktehyltan igen, men satte en annan träskjed i gröten. En gammal räli träskjed som det gafs åt djuren i. Varannan söndags morjon skulle hästerna deraf hafva sönderskuren pepparrot och gnidet groft salt.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:26.

Varannan söndags morgon fickhoorna av samma sked sönderskuren kallmusrot och gnidet groft salt. Detta saltet skulle vara gnidet i mellan tvänne grästenar. Offta skedde det i gamla i jorden funna stenålders kvarnstenars slitränna.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Då drängen rätta pass fått tönd gräffatet och åter följt det samma samt gömt sig i "toskevraged" flög "beje lodomanne opp ov si sål o en liden gråhårs gubbe me råd pickelhufve po hoede kort jacka o knäböjsor samt vida ~~hoss~~ hossor som no opp onger böjsorna bunna runt om benen me ett rött hossebån me en stor röd dops ve sian. Denne lille mannen kom inknogandes me en liden "bur" (bont) po nacken som stötte imod i darkarmen so hela lågan knagade. Inkommen går han hem ve lobylken (den i särskild form mellan "logolled" (logofvet) och lo en murade väggen) o slänger buren opp i logolled så de bragede (knagede) i bjekanna. Sien sto han o vilade si o stynde som han va trått o sa forr si sål attan trafva e tongt. Ja har lia vål spilt

M. 8981:27.

en kladd, me de får di sål kära efter i
marn. Sien gick han fram ti löjtehyl-
tan o skolle ha si till ti besta. Do han nu
to skjeen frös han o sa usch den lutar
hossed o koed. Do han sien smakte
po gröden spytte han o sa fy fläsk
fittemad ä bäst de va en råligröd o
som mor har ged mi i kväll o sonni rä-
li stank der ä i skeen. Sien skulle han
smoga bätter po grödm do sa han "usch
de ä jo till möj o titt skit so ju bär al-
dri mer hid". Han ble nu arri o rusade
ud af loen me somni fart so add de
ble ett vållsamt ovär so ad halm o så
flö omkring dm po lur jemde drängen.
O han ble so rädd forr han väntade po add
svårte Petter me de samma skulle farra
of me han ti haddes. Drängen va lia
tyss som lokatten o lå o frös hella natten
forr han vogte inte rösa si för ande ble dar."
Viskan som goenisse hade tappat tog han
med sig. En sådan viske såg ej itörre ut

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

M. 8981:28

än om det låg några strå i den samma.

Men ~~när bönderna~~ det berättas i andra goenisse sägnar att när gårdsfolket på morgonen skulle köra hem sådanna små viskor som goenisse tappat blev det sju stora hästlass i dem.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Sen drängen gjort detta hysed fingo de swart uttröskatt, ~~Ty~~ nissen bar som han sade ej mera dit. Det dröjde ~~ett par~~ i tre år så återkom "lonissen forr o se om de hadde lia go gröd ti han som han i flera år fådd po de ställed eller de va liadann ~~smörre~~ smörre) inn som sista gången han vader. Husmoren kom ti o se han o va vill inte kvick udd o ga han räkti go söddergröd me hanning o smör i." Goenissen blef då glad igen och bar åter lika mycket till dem egen (under hela deras lifstid.) Loftnissen. Det fanns många olika slags goenissor ty t. ex lonissen som bar det otröskad säd, Lofnissen som bar dit tröskad säd. Möllare nissen bar till sin husbonde mjöl o. s. v. Loftnissen hade hela tiden varet kvar och skött om den tröskade sä-

den

274 M. 8981:29.

på loftet så att den ej förminskades
Loftgoenissen skulle mudes med södder
gröd ~~ge~~ som sattes upp om "loft holled"
i en skål eller ett "lerfad".

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

De var ju tydligt att goenissorna skul
le taga och "dra i frå nån do di dro ti som-
ma" För att skydda sig deremot skulle
de bönder som ej gått i förbund med Pocker.
komma i håg då de kommo hem från
åkern med det första höstelasset för
året köra över stål genom att lägga
fällyxan utan om inkörselporten. Dess
utom i bara hufvudet kasta den första södes
viskan över hästarna så att den fällner så att
hästarna kunda äta av den samma.

M. 8981:30

27B I bland om nätterna när folk gick förbi en mölle kunde de höra hur kvarn värket gick ehuru vindfånget stod stilla. Det var "möllare rånet" ~~eller möllarenissen~~ som då arbetade ty hade möllare gesällarne varet slarfviga och ej lagt varje sak på sin rätta plats om kvällen så sökte "mölle rånet" att tillrätta göra jesellarnes slarf.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Mjölnarne hade också en liten varelse som var klädd i rödpickelhuva kallad "möllenissen" som uträttade hans arbete medan mjölnarn sov bara möjnarehustrun var så omtänk sam att muta "nissen" med god nykokt "söddergröd" som var "bestrogen me hanning" (honung) varje högtids kväll.

Passade bara möllare hustrun på och ej glömda detta siktade nissen stora högar finsiktning extra till mjölnarn, Dessutom detta kunde mjölnaren utan vidare sälja ty det var extra gåva och hans kunder miste ej något. Blev det oväntande storm och oväder skyddade också nissen kvarnen för vind skade. Blef det deremot åskväder vågade ej nissen vara i kvarnens närhet utan skydda de han sig då så godt han kunde för Netor och hans hammare.

M. 8981:31.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Spökeriet vid Tingbackarne i vemmenhög varest fler avrättningar, steglingar och bålbränningar förätaxets.

Bland andra spökerier omtalade kommunalordf. Per Hansson från Tullstorp att han ofta hört flera berättad om spökarier derstädes. Ingen människa tordes nattetid gå derförbi. ~~En dragon vid namn Ekberg och en Potschari (Pottifar ett veder namn) och~~ Tvänne ~~från~~ ~~andra~~ från väster vemmenhög vid namn Dyberg och Munther en glad gubbe brukade gå och gästa varandra bland annat om Julhögtiden då de hade närmast att gå en stig förbi afrättsplatsen eller galjbacken. Här omkring galjbacken brukade då flera av de avrättade gå och ~~rassla~~ rassla om nätterna med sina järnbojar Bland andra en ~~som~~ a dragon vid namn Sjung red på en kolsvart häst med eld i munnen runt om backen. Munther den glada sjölen som ej var spökrädd kom gående och mumlade på en visa. Rätt som han så går hör han något jernskrammel som efter

M. 8981:32.
LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

bojor. Modet försvann då han hörde det för andra och tredje gången sprang han för livet och ramlade derviden i en vatten fyllt grop. "Basade" (gick) ner om kring kyrkan och kom till ett hus der dragon Ekberg bodde. Munther som under tiden läst bönor tigde nu om att få låna hus för natten.

~~En annan~~

En annan gång var Munther ute vid smedje backen ~~der~~ i Brönnestad varest det låg en ättehög invid. Han skulle hemta sett agemente som han hade i sin dragon lön ~~vid~~ vid jula tid. ~~Per Larssons~~ En Enke bestod på dragon Munther en bra frukost och dagen förgick i glada sällskap. Munther fick nattlogi på ett bordstäble, strax invid ättehögen, som han på förhand bestått att han skulle logera i "härbäred" ~~(som marstuan i ett ut~~ (veldad sommarstua i ett av uthusen). Då Munther kom om kvällen skulle han först in och hava sig en "gonattsup". De som skulle ligga i härberget fick ej hava ljusmed sig i äldre tidor. Som han nu ligger der och sovar i godan ro hör han något

M. 8981:33.

LUNDS UNIVERSITETS

30/ som försökte resa sig upp men tycks ramla åter. Munther jer sig till att läsa bönor. Rätt som det var kom der något och liksom slickade Munther på benen. Den gonen för upp och ramlar över ett odjur som hade rumpa. Han [illegible] för in och sade att han ramlat över själva pocker som hade lång rumpa. ~~Man~~ Kvinnan måste då gå med ut och ljusa i rummet der det ej syntes något och sedan hon lätt fadervår sof Munther i godan ro tills solen var uppstånden.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

3/

M. 8981:34.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Trollens döttrar gingo i äldra tider till befolkningens dansnöjen. så till exempel omtalar O. Andersson att hans mormors mor en gång var med på ett höstgille med dans strax i närheten av Vemmenhögs tingsbackars ättehög. Det kom om natten några vackra trollflickor från ättehögen som förtjusta drängarne så de dansadde oupp hörligt med dem. De andra tösarne började bli lite avondsjuka och frågade dem vad de levde av men de voro så vackra och hade så fina kläder. Trollflickorna svarade att de lefde "of pickekager". ~~Dermed menades~~ som di dro mysten of". Der med menadess att då bönderna bakar och tagar bröden ur ungnen brukade de och picka i brödens underside för att höra om de äro väl bakade. Af sådanna pickaka bröd eller "pickekager" hade trollen makt att draga "musten" eller kraften av vilket var deras goda föda som gaf dem så stor skönhet.

M. 8981:35. LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

32/ Bortbytinga. En vacker hacte dag hade en bordhustru lagt sitt lille ~~bindet~~ linde barn invid ättehögen strax vid tingbackarne i Vemmen hög medan hon höstade på åkern

När hon på kvällen skulle åter taga sitt barn tyckte hon att det var inte riktet liksig, men hon måste ju taga det i alla fall ty hon hade lagt sitt barn på samma plats och hon hade ju gått och höstat vid sidan om der det ej varet någon annan på hela tiden. Hem kom men åt och drack barnet så förskäckligt så det höll på "eda dom rent of hused" men väste ej. De sökte då en klogkvinne som genast såg att det var en bortbyting. Den kloka rådde dem till att steka en hel gris och sedan sätta den på bordet med både hufvud fötter och rumpan på. De gjorde som den kloka rått dem till och då "glytten" såg grisen på bordet. Hon skulle ej hafva lof att se den förr, utbrast hon i hastigheten av förundran "nu har ju löfved i sju o hundra år (de samlas uttal för sjuhundra år) men ja har aldri sitt add di setter nån gris me bodde hoved, tassa o (rompa) ~~hel po bored~~" o tonta hel po bored" "Glötten" hade aldrig förr sagt ett ord. Ja so svarade

M.8981:36.
LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

kvingen har du löfd i så många är so har du inte hemma här o so to hon fejekärten och körde ongen po daren me en fart. Troll moran va ti riss o lömte dorres en glött so snart daren öppnades o to sin en och sprant ing i högen o jemde si:"

En annan hustru strax i närheten hade fått sitt barn utbytt mot en s. k. "Bort byting" me stort hofved o gruveli abtid so han slöj so mied di konne skaffe men borre hofved o ennen vaste." Till sist säktes en "klogkvinge" för detta missfoster till barn som blivet bortbytt vid höst arbetet då modern lagt det från sig en stund sade den kloka gumman. Hon rådde modern att ställa till ~~tr~~ att brygga dricka så att "glytten" ej fick se något förr än allt var uppställd till bryggning. Hon skulle nemligen tillställa att brygga i en äggaskal. Då bortbytingen såg detta öppnade hon för första gång och sade: nu har ju löfd i sju o hundra år* o ja har i liaväl aldri sitt add di bryjor i

* De gamlas uttal för sjuhundra år.

M.8981:37.

ett ejeskal". "So kan du nu snacka o e du so gammel har du inte här o jorra mer uden ju ska gjora me di som den kvingen sa add ja ska ~~ta~~ hota di in i onen o bränna app di." Hon tog så ongen och satte den på "ongsgrislan" vid bager ongs hålet der hon enligt den kloka kvinnans råd hade skarp fyr eller eld och beredde sig att föra in ongen som skrek mor i hemmelshöjd "kom o jelp mi" Trollköringen kom nu i flyanes fläng och kastade deras "glytt po golled samt to sin en af ongsgrislan o för svant ud om köks daren".

St: Åkes offarkälla i Tulstorp pastorat. Lille Bedinge n:13 skulle de offra midsommar afton omtalade f. d. Kommunalordf. Per Hansson Tulstorp år 1927 då han var 82 år gammal att han då han var 10 år gammal var med sin mor vid källan och anropade med följande bön: S:t Åke Hjelp mi for mitt tannevark" samt offrade en plåt i källans vatten. Somliga kastade silvermynt i källan sade Per Hansson.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

35

M.8981:38

Klippa gäss. Konung Gustaf IV Adolf gästade vid ~~sitt Ska~~ sin resa till Skanör en Skånsk ~~bodde~~ bonde som bodde å Vikensgård nämdemannen Måns Nilsson. Befalkningen trodde att kongen alldrig ~~at~~ ~~aksta~~ "äckstamerade" att gästa nämde bonde om ej bonden hade trollat så att kongen gjorde honom besöket. Det troddes nämligen att bonden i fråga kunde med hemliga konster så till exp. sades det att han kunde sitta hemma vid sitt stugobords "forbänksenne o klippa gässen i byss vanning so ad fjären röj i kring.

Bastalurs vallåt eller snack. Då jag var liten omtalades att det var en "poj o en gräbbe som gick o bedede kör i grofvane. Di so so många andra kom o tycka om varandra. Följden udeble inte o so tores inte gräbban gå hem udan lidde li skovs me sin ko. Do hon ~~nu~~ nu ~~fått~~ had de fådd en glytt blåste pogen i sin baste lur ~~Fa sko~~ so gräbban forsto de

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:39.

36 Ta skoen malka koen o ge den lilla. Gräbban göre som pogen sa o derfor fick pogen sien medall af kongen fom add han inte rådde gräbban ti o döda ongen."

Författarinnan Sofia omtalade att hon av sin moder fått följande bastavallåt från Ringsjötraktens:

"Bengta Bengta barnet gråtor
Puri luri gör de de
~~Mol~~ Mjölka koen Uti skoen
Ge de lilla barnet de
Turi luri Turi luri
Turi luri lej."

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sen kong Albrett av Mecklenburg av flickan hjulpets över slottsgraven från Lindholmensslott till Lilla bal rodde han i Seje å till Malmö.

En gång drottning Margarethe var belägrad å Lindholmmensslott römde hon derifrån genom kockerännan som då var segelbar till Klackemosse förbi Snapparp och vidare genom Sege å till Öresund och deröfver till Köpenhamn.

37

M. 8981:40.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

För att spela av näcken skulle spelemannen en torsdagskväll
gå ner till en bäck der näcken brukade att
spela och kasta en svart katt eller svart
höna i bäcken der vattnet forsade överste-
narna och sitta stilla och tyst och vänta på re-
sultatet. Det kunde hända att den som ville
lära spela av näcken fick gå och affse sådan
ne djur flera torsdagar i rad innan han fick
lära af näcken hes spel konst. Sen han fick
lärd det måste han vara försiktig vilka
låter han spelade, ty spelade han upp
näckens påfalla kommo alle att med eller
mot sin vilja att dansa ja t. o. m. bord
och stolar följde melodien och hela sällska-
pet dansade rakt ner i bäcken sårvida in-
gen nykommen var nog rådig att springa
bort till spelaren och afskära fi alsträn-
gerna.

11 Sägnar ur mark – bäl M. 8981:41.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

2) Om Gyllhögarne i Fjerdingslöv, Gylle serkn vilka ännu bestå av fem stycken ättehögar varav de fyra ligga strax invid varandra i rad från nom till söder å Kulladals gårds ägor och den femte strax sydvast derifrån, ~~berättas följande sägnar.~~ (dessa ättehögar sägs hava gifvet serknen sitt namn. ~~Här om~~ Om dessa ättehögar berättas följande sägnar:

För flera år sedan, under den tiden när bönderna hade fyra stycken eller fler dragare av hästar ~~oxar och kör~~ "studa o kör" för ett och samma (åkerbruks) redskap, körde en ~~dag~~ gång en dräng "o arjede" (plöjde".) "me en krog" (årder) vilket var förspänd med två röbrogede studa och två röbroge kör. Drängen måsta ju då hava en "körapog ~~pog~~" eller ~~eller~~ "köra gräbbe" att köra "fornlöped". Denna dräng som här körde och "dröv me år" hade en gosse till att "driva po" förre pared." Som de nu körde med sitt åkerbruksredskap och plöjde strax invid ättehögarne eller närmare den näst nordliga ättehögen, komme de att (se) ~~en~~ att på högen lågo en "bagaronsraga" och en "bagarons=grissla", vilka voro söndriga. Drängen tog då och lagade dem både. Dagen derpå lågo der två vackra "skålekagar" en åt vardera. Drängen åt sin men "pogen" vågade ej

2/ "eda" sin. Efter åt blev gossen sjuk och till straff sönderbröts han i. lederna och blev krympling.

M. 8981:42.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Undersenare åren har man omkring dessa högar påträffat ute på åkern en hel massa brandgravar vilket visar att det varit under hedna tiden uppgjorde eldar ~~der omkring~~ omkring högarne.) Omkring den ~~tredje~~ andra norrifrån har också underplogången varit laggda stora granitstenar ~~tydligen~~ sida vid sida å ett stort område vilket tydligen visar att här omkring denna ättehög varit hedniska tillställningar möjligen offar eller dylikt.

En annan sägen vet att omtala att den tredje ättehögen ifrån norra ändan i. äldra tidor blev under Julaftonen upprest på tre guld ~~pelarne~~ pelare och att trollen under egendomligt strålande ljus vid märklig musik ~~dansade~~ dansade egendomliga dansor.

~~Ännu levande~~ I min ungdom berättade gamla personer att de själva sett ljusbrinna å dessa två ättehögar tidigt på juldagsmorgonarne.

3/

M. 8981:43.

En gång för många herrans år sen skulle en bonde tidigt en morgon vid Mårtensdags tiden köra till Malmö med slagtade mårtensgäss. Kommen vid tredje ättehögen såg de en guble stå vid vägen. Bonden tog, som sed var av sig sin "hua" och hälsade vilket gubben besvarade. Stare efter stod gubben åter vid vägen och hälsningen förnyades en två och flera gånger på morgonkvisten. Så fort gick det tills det dagades då bonde falken blevo kloka på att de hela natten hade kört runt om ättehögarne och hälsatt åt en så kallad "lestolpe" som stod vid ättehögen.

En gång skulle en bonde köra till mölles med ett mölle hess. Då han kom vid ättehögen var den upprest på pelare och trollen höll hästarne medan de andra tog alla säkarne meran den drängen suttet på ty i den kändes det kristen värme.

Sägnen om Lindholmsslut se S. H. n. 344

Sök rätt på anteckningar

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

4/

M. 8981:44.

När ~~klosterkyrkans~~ i Börringe klosteklocka flög i klocka käred. Det hade anskaffats en ny kyrkoklocka till Börringe kloster kyrka. Då den skulle inringas befanns dess ljud så klingande att det hördes i trenne kongadömen. Klockgjutare gesellen hade nemligen lagt för mycket silfver i bland klockmalmen vid gjutningen. Detta klara klocke ljud tåldes ej av en trollkonne som bodde i Börringe trollebacke. Hon trollade då så att kyrkoklockan "vips flö" ud igennom ~~tjv~~ tjartjetorns ~~gluggen~~ lyholl" bort till ett kärr der den sjönk så djupt i dyngen att Börringe mannar alldrig kunde återfinna densamma. Kärret kallas än i denna dag för "tjartjeklocke kiärred".

Gänga gömme från danska krigen. Å Ebbesjögårds ägor som lyder under Börringe kloster, finnas en skog som från äldra tidor kallats Hästhagen. I denna skog nergrävde bönderna under snapphanetiden

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:45

en hel massa pengar och andra dyrbarhetar. Danskarna sägs hava anteckningar som utviso platsen der skatten gömdes.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

~~Här Skräddaregesellen som.~~

Skräddaremästaren som "pickade" sin gesäll i "pannen". Det hände sig en gång att en skräddare gesell mäter sin mästare i Hästehage skogen under Ebbesjögården. Gesellen krävde nu sin mästare för tillgode havde penningar. Skräddaremästern blev "arg" o pickade gesallen po pannen me sescen". Härigenom röko de både i hop och slogos så de bleva begge två liggande döda på platsen der de jordades av ortsbefolkningen. I min ungdom omtalade gamla personer att de mindes att alla som gingo ~~den~~förbi deras gravar kastade en grenkvist på gravkullen för att de skulle vara fredade för de avlidna vilket de ej voro om de uraktlåt att offra en

M. 8981:46.

6/

en grenkvist på deras grav. Denna riskvist offringen hade till följd att rishögen år från år växte och bildade en ansenlig "risbunke". Den var belägen cirka 20 meter från vägen på vänster hand när man från Börringe far till Ebbersjö.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ris~~läggas~~ lades också i äldra tidor på några snapphanegrava, åtta stycken som ~~vor~~ voro belägna inne i Lemmeströskogen å präststehemmanet uppe överst på en backe som kallades "drahas". Vägfarande som fördadess derförbi lade i äldra tidor en kvist på varje grav på de de skulle få fara i fred.

Röfvare kommo engång icke mindra än sju stycken till Håkanstorpsby i

Det var långt innan Håkanstorpsby "utbrytets" (enskiftats). Rövarne togo in på en av bondgårdarna och begärde gods, mat och förtäring (sprit). För att giva bättre respekt på sin begäran lade de sina laddade pistoler

M. 8981:47.

7/ på det stora "stuebordet" i stugan. Bondfolket hade ej annat att göra än lyda och servera dem mat och brännvin till de blevo nöjda. Så snart det serverats mat till dem begärde de att en stor kittel kokhett vatten skulle framställas till deras förfogande. De ämnade därmed skålla husets innevånare. Man-nen i gården måste utan "knyst" (knot) ser-vera dem så mycken sprit de önskade. Bondmo-ran och stöttpigan voro listigare än rövarne anade. Från köket ledde en gång ut till ko-stallet. Kvinnan smög sig dit och lät en "stud" på vilken hon red baklänges från gården, på det att spåren ej skulle i den ny-fallna snön visa att någon farit från går-den. Rövarne saknade nog kvinnan och sände tvänne av dem ut att undersöka om nå-gon sprungit från gården, men alla fjäten i den nyfallna snön gingo till huset och för övrigt fanns det bara deras egna och efter en "stud" som också gått till gårdens "fehavedar"

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:48.

Rövarne satte sig då utan vidare i godan ro för att kallasa.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

När pigan på sin utkik såg att kvinnan åter kom med en hel ~~det~~ skara beväpnade män tog i en handvändning ~~koppar~~ "kover kjelen" (koppar kitteln) med det kokande vattnet svängde med ett hastigt nyck en ~~skett~~ "skvett" vatten ut över "fänglåsed" (krutets fängpanna) på röfvarnas ladda pistoler så att de blevo obrukbara för tillfället. I det samma var gården omringad av beväpnade män vilka slogo alla röfvarne i hjäl och begrovo dem i "Håkanstorpeskoven" der det, sades det i min ungdom, att man ännu kan se deras gravar och på anförarens grav restes det en stor banta sten. På dessa grava har det också, liksom på många andras marka gravar i Skåne, i äldra tidor kastats stenar och riskvistar.

M. 8981:49.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Havgårds slott ruen ses ännu som en hög kulle å en halfö vid södra sidan av halgårds sjön. Å kullen som är gamska hög, växar det några ~~stora~~ träd deribland flera gamla höga fågelkönsbärsträd varå man årligen ser rikligen med goda men små söta "kyssebär". På kullens sidor synas på flera ställen rester av ~~st~~ murar som uppbyggts av stora välbrända medeltidstegel. Å ruinen har en man funnet flera gamla sölfmyst som han ännu ägor.

Härå detta slott som nu blott några ruinmärken ovan jord äro synliga säg hava varit bebott av en konung vid namn Alfred.

År 1899 den 1 juli omtalade en mycket gammal kvinna för mig följande. Hon bodde i ett litet hus, som nu är rifvet, vilket låg något sydväst om ruien strax öster om vägen med gaveln mot vägen således uppfört för många år sen. Hon visade mig en liten oansenlig lerflaska som var för henne som en talisman

M. 8981:50

ty hon ville på inga villkor skilja sig från densamma. Hon hade ärft den efter sin moder och hon hade fått den efter sin fader med sträng tillsägelse att den aldrig fick skiljas från släkten ty då gick all deras ro och lycka från dem. Denna lilla märkeliga stenflaska hade på så vis gått från genration till genration i många led ända från den tiden då Halgårdsslottet blev nerskjutet. Och förfäderna hade alltid med stora varningar förmanat barnen att väl vårda och tillvarataga släkt klenodien som ett minne från omnämnde belägrings tid. I släktraditionen omtalades också att belägrins hären var lägrad å den sydost från ruinen varande höga backen varå nu växar en valker bokeskog. Från denna backe hade belägrings hären förstört Halgårds slottet.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

12/ M.8981:51.

"Flettebån" (stenslungor) hade krigsfalket till vapen under den tiden Skåne regerades av många Fylkeskonungar berättas det i sägnarne. I dessa stenslungor lades skarpkantiga flintstenar. Jag har funnet flera sådana och nyligen strax före nyaret 1938 funnos flera stycken sådana "flintkundor," som de kallas av Sofus Möller i Danmark, å ett av Gullstrand nyligen funnen från äldra stenåldern eller åfver 10000 års sen varande boplats strax söder om Ydingesjön. Således ligger det något i att krigarna i likhet med kong Davids strid med Golljack begagnade stenslångar

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Stenslångar har fortlevat ända in i närvarande tid ty i min ungdom lekte barn med att kasta stenar med dels pilokäppslångor dels Skingslångar. De förra voro en 70 cm lång pilekäpp med kluven ända vari stenen sattes. Det senare slaget var av en bit skinn vari stenen lades i skinnet var fäst tvenne band som hölls i handen. Vid slångandet skulle vid passande svängning med armen det ena

M. 8981:52

bandet släppas. Genom öfning kunde det kastas såväl att sten råkade det ämnade föremålet t. ex en fågel eller dylikt.

Att det ligger något i de gamla sägnarne att Skånes s. k. Fylkeskonungar begagnade "flettebån" som stenstångarna kallades i gamla dagar är utan tvifvel.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Att flera sådanna fylkeskonungar bott i Skåne är säkerligen. Bland andra omtalar sägen att en kung "Skadde" bodde på "Skaddevie" vars ruin efter hans slott förr syntes till vänster om vägen från Lemmeströ till Grönby.

En sådan fylkeskonung skall också hava bott i Lilla Alstad. Hans slott som var omflutet av vatten låg i ängen öster om bynsvanning. Slottet var omgärdad med jordvallar och kring flutet av vatten. Denna fylkeskong regerade över hela byn men vid hans död delades byn mellan hans sju söner så att varje fick dika del av jorden

14/ Derför är Lilla Mitads by ännu delad i sju hemman.

M.8981:53.

År 1960 fanns vid upp brytningen av den gamla stenvallen omkring byavattningen en större granitsten med mystiska ristningar. Tyvär blev stenen skärfvad innan jag fick reda på fyndet. Jag tillvara tagdock stenskärvorna som nu finnas i mitt stenrosse i Trägården

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

15 Danska Krigskassan

16/

16 Nebjerskans

19

M. 8981 : 54.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Snapparp skall hava erhållet sitt namn derigenom att der varit snapphanarnas högkvarter trodde de gamla. De berättade i min ungdom följande sägen: Snapphanarne voro en skräck för den fredliga befolkningen på orten, ty de foro fram som vilddjur samt rånade, skändande och mördade de som ej ville göra gemensamsak med dem eller gifva dem understöd.

En natt kom det sju stycken av Snapparps snapphanar till en bondgård i närheten. Snapphanare togo av ett fönster (i en varitation av sägen säges det att de bröta hål skylddelen å stugans klina vägg) varigenom de skulle krypa in i stugan. Gårdsfolken voro bortresta och en ~~ensamm~~ piga var ensam på gården. Hon var ej "bang" utan beväpnade sig i hast med en träbismare i en varition säges det var en yxa, och ställde sig vid sidan av fönstret (eller hålet). Så snart den första stack hufvudet ingenom hålet fick han en

M.8981:55

av pigan så han sade icke ens "hass" (ena varitionen säys att hon högg huvudet av så det "trillade hän ad gulled") Derefter tog pigan utan vidare denna i "tröje kraven" och drog honom in på stugogalfvet. Näste snapphana fråga de då " ä der nån" "Nej sa pijan". Varefter den kröp inn genom hålet då fick han en likadann "sinkadus" och blev av pigan på samma vis indragen. Näste fick samma svar på sin fråga. De sex åkte så i hög på stugogålvet. Den sjunde kom då att se blodet på stugogalvet och blev rädd samt flydde till skogs. Pigebarnet som ensam gjort "kål" på Snapphanebandet å Snappars gårdens skogbacke blev mycket ärad i orten.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Rövare bodde för många herrans är sen i en "skovbacke" i "Fortunaskov" (nuvarande Bökeberga. I denna skogsbacke hade de inritt sin bostad så sinrikt att röken från deras eldstad gick ut genom en håltom ek uppe bland bladen så ingen kunde uppteckden samma.

M. 8981 : 56.

En vacker vårdag kom en (små) bonde som bodde invid skogen för att "driva" med sina (två) "studa" ty han ägde ej flera. Röfvarne ~~fick~~ blev lysten på "piverrodskyd" som oxkytt med pepparotssås kallades. Som inte rövarn var så pängastark att han kunde köpa sig en oxe tänkte han att det var billigare att genom list förvärva sig en sådan. Rövavaren tjärade sig då över hela kroppen varefter han trillade sig i en fjäderhög och kröp sedan upp i toppen på en ek der han satte sig å en gren och gol "under-över under". Mannen hade aldrig skådad en sådan fågel förut varför han sprang hem och omtalade för sin "kvinnga" att det var kommen en så märkvärdig "full" som satt högt uppe i ett gammalt "eje trä o gol Under over Under o ad fulen va mie mer porrfjäred än han sett nån hynna varra" Under tiden mannen var sprungen hem för att kalla ut sin hustru för att beskåda den märkvärdiga fageln passade

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M.8981:57.

röfvarens hjälpekarl på och tog den ena stuten och ledde den till deras bostad för att slakta densamma. Först avskar han likväl "rumpan" och stack ner i halsen på den andra stuten. När borden kom åter med sin kvinga satt fageln kvar på ekegrenen och gol "Under over Under". "Va under du over sa kvingan"! "Den ena stuten har et opp den andra" gol "fulen". Och när bondfolket skulle se till satt blott rumpan "udom om studens flabb eller mule."

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Dessa tycka i Skytts Harald 2 uppl.

21 Kvinga ekrade pogg- se S. H sid. 77

22 sid 337-8 bör ändras något

23 om Hvellinge bock se 415-16-17

26 bör kvinges rätt.

27

En tredje vej skytte historia omtaler att en vårtgöte kom på ett bondgård och ville låna hus för natten. Tigan kommanderades ut i i de s. k. sommarrummen för att göra

en bädd i ordning. Vättgöten började, som
M.8981:58
de ofta gjorde, att kurtisera pigan och
lovade henne rikliga gåvor. Pigan som hade
fått man var ej hågad att motaga något av
vättgöten. Pigan tänkte likväl spela
vättgöten ett spratt den hon inbillade
att hon hade sitt rum invid. vari från
hon lätt kunde göro honom besök när hon
för dagen slutat sitt arbete. När vätt-
göten sovet en god stund vaknade han men
flicke barnet syntes ej till varför han ämn-
nade se efter om hon var kommen på
sitt rum. Gårdfarihandlaren går då dit
in der flickan sagt sig. hava boetad. Kom-
men in i rummet ser han en ligga der
städes och ämnar kalla på den sovande
flickan. När han då vidrör hennes
panna säger han: ("O va du e kål min vän men vagn
vagna så bler du snart varm". Han kom
så att stödja sig mot flickan säng som han
trodde vilken gav efter så att den förmeta

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:59.

21/ flickan med en "dynss" trillade ner på hans fötter. "Vejskytten trodde att det var själva den onde han råkat ut för ~~att~~ och satte med en fart ut ur rummet så att nattdräkten stod rakt ut efter honom och han slår dörren i bås med sådan hastighet att nattrocken kom i klämm. Vägskytten som blivet botat för sin kärlighet ropar i ångest "sleppar du inte din dj-- so sker ju flien of". Som han stod der fast hållen av agrundsförsten tog han resolut opp sin fällknif och skar rockfliken av så att han kunde komma ut var efter han sprang från hela sitt handelslager som var inlåst i ett annat rum.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Fyglie höyar sin 4 ʒ 1
Steylaup haren 4 ʒ 1

När ättehögen kulle utjemnas till Stubbemölleplats. På ~~ett~~ en möllare gård belägen väster om Fyglie byahem

M. 8981:60.

låg en ättehög som mjölnaren ärmade att gämna så att han kunde flytta möllan der. dit ~~som~~ för att den skulle komma att vara belägen högra från den omgivande marken. På sliko platser i södra Skåne såsom i Vemmarlöf Gislöf · östra Torp m. fl. ställen har de gamla stubbemöllarne varet byggda på delvis utjämnade ättehögar.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

Fuglie möllaren började derför att gräva och utgämna högen vid den ena sidan. Då det blev natt började det att "rösta a slida" i den der bredvid liggande stubbemöllan som om dess sista stund var kommen och det enna trästycket efter det andra refs av stubbemöllan. Detta fortsattes varje natt tills möllaren håll uppmed ättehögens utjämnade och att han åter sammanlagt jordan till dess förre utseende. Sedan fick möllan vara i fred.

23/

§1 Basarpsräfvarne S H ud

§2 De stora rottarna S. H "

M. 8981:61.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

§3

Pengeskatt vid Sjörups (Kyrko) ruin i Sjunits härad växer det en "Tjörnebuske" på den västra kyrkogårdsringmuren. Under denna hagtornsbuske är det i fordomtima nergräv en stor penningeskatt som danskarna skall hava anteckning och pappar om. För ~~några~~ en hel del år sedan kommo der några danskar som ville gräfva upp "pängakistan" men de blevo nekade av prästen i församlingen Ty han trodde ej på sådant "kärringaslydder" sade han. Det är ej häller lätt att upptaga denna skatten ty den bevakas stränge ligen av en ilsken "svårthonkatt". Den begravde skatten kan blott upptagas på nyårsaftonen mellan kl. 11-12 strax före årets skiftning ar Allt skall då ske under absolut tysnad och utem att se tillbaka om något kommar ty då ryker kattan på dem och rivar ut ögonen så de ingenting ser.

M. 8981:62
LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

För

Jetten "o pogen" För många herrans år sen var Aggarp skogbevuxet och det bodde en stor jette i en jordbacka derstädes. En gång hade han fästat en "klyftig pogabell" vilken lurade jetten, ~~vilken~~ som var mycket troskyldig och enfaldig. Pogen inbillade den stora starka jetten att han var mycket starkare ~~än~~ vilket den dumme jetten trodde. En dag skulle de till skogen och hämta hem ett träd. Komna till skogen ville jetten att pågen skulle draga upp ett träd som de kunna bära hem. Pågen sade nej och gick bort till skogens största eketräd och kommoderade jetten till att draga trädet upp med rötterna med det samma annars skulle pågen piska upp jetten grundligen. Jetten blev rädd för att pågen skulle piska honom varför han fattade tag om trädet som han ut tan vidar drog upp med rötterna. Seden nu eketrädet låg löst på marken ville jetten att den starka pågen skulle taga fatt och bära i rot ändan medan de buru hem trädet

M.8981:63.
LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

24

Pågen svarade din dumme åsne Hur kan du tro att roten är tyngst du ser väl att toppen är mycket vidare och tyngre och den kunde ej jetten bära. och ville han ej taga och bära rot ändan skulle han så pisk så han skulle bänna det i åtta dar. Jätten blev då rådd och tog utan vidare och kastade rotkorgen som satt fast i trädet uppå axeln varefter pågen kröp upp och satte sig i trädets toppgrenar. Så bar det av mot hemmet till vilket jetten "assade" trädet medan pågen satt och gungade i dess toppgrenar.. Då de kommo hem på jettens gårdsplats kastade jätten trädroten mot jorden så det rängade i gården. Jätten var alldeles genom våt av "svett" som jämrade sig att träde varit så "rysansvart" tungt. Pågen gjorde då man åt jätten sägande sig varken vara svett eller blött ändock trätoppen burit honom hela tiden och var ju så tung att den bitz väl "assade" utmed jorden. Jätten blev då arg ty han ville ej hava i sin tjenst en pojk som var så mycket starkare än han själf var. Han tordes likväl ej piska bort pojken. Han sökte dem/så bli kvitt sin dräng och ville att pojken skulle gå

M. 8981:64.

26 till sitt hem. Det ville emellertid ej passa med mindre han fick gott betalt för tiden han varit i fattens tjenst. De överenskommo då att pågen skulle erhålla en säck full med guld bara han ville flytta. Gossen tog då en säck och gick med fatten upp på loftet der fatten började att med en skopa åsa guld i säcken till pågen. Då han nu åt en del guld i säcken sade fatten nu kan du väl ej bära mera? Jag vill hava mera sade pågen. Ja fick han ej mer blev han kvar i tjensten. Fatten måste då bekväma sig till att ytterligen "åsa" mera i säcken ja pågen ville hava säcken full om han skulle gå derifrån. Då säcken var fyld och derför bandt fragade fatten om han nu också kunde bära hem den utan att vila ty annars förvandlades guldet till bräspånar. Pågen svarade att det skulle fatten taga och göra annars skulle han få pisk. Fatten blev rädd för sin starka påg och tog då och slängde guldsäcken upp på sin axel och så marscherades mot gossens hem. Rätt som det då är kommer det en stark åskknall. Då säger fatten "va vade"? De va min far som

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

27 svarade pagen. Jetten slängde då säcken
M.8981:65.
och sprang mot sitt hem. Pågen for efter honom
och hotade jetten med pisk om han inte bar
hem säcken. Av rädsla återvände jetten och
kasta säcken åter över nacken på sin ascel
Då de så åter gått ett litet stycke kom det
åter en ~~tjung~~ "ljuna" och derefter ett åsk-
dunder. Va va de frågade jetten? Då är min
far som nu sidder opp. Jätten slängar åter
säcken och springar allt vad tyget hålla kan
mot sitt hem. Pågen vågade ej röra säcken
der den låg på marken ty då hade guldet
med ens blivit träspåner ~~efter~~ om gossen
~~k~~ rört vid jorden med säcken. Pågen for
derför efter jätten med hickelig fart och befallte
honom bära säcken hem till gossens för åldras
gård och först då lägga den innom porten. Gjorde
ej jetten detta skulle han få grundligt med
stryk. Jätten måste då vända åter och utan knot
taga upp guldsäcken ty han var rädd för att bli
piskad. Hem kommen innom gossens hem befalde
pagen honom lägga säcken derstädes ~~och~~ vilket jätten
gjorde och guldet var räddat. Med det samma att

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV

M. 8981:66.

25 att säcken dynsar mot jorden hons ~~atte~~
åter ett skarpt åskedunder, så att jetten för-
skräcktes och sade va va de? De e min far
som som kommar körandes "ja so du e ~~Asa~~
Asa tors son do har du väll ställd ti so han
ska slå ihjäl mi ingen ja kommer in enger
min skyddsten. Det blev derefter ett åsk-
värder utan lika och sen den dagen har ingen
vidare sett till ~~Jetten~~ "Aggareruppe jetten"

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESARKIV